

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการจัดการเรียนการสอนทางไกลในยุคปกติใหม่ที่สอดคล้องกับความต้องการของนักศึกษาวิชาเอกส่งเสริมและพัฒนากิจกรรมมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช” คณะผู้วิจัยได้นำเสนอในประเด็นสำคัญจำแนกเป็น 3 ส่วน คือ สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. สรุปผลการวิจัย

1.1 วัตถุประสงค์การวิจัย

การวิจัยเรื่อง รูปแบบการเรียนรู้ทางไกลด้วยกระบวนการกลุ่มด้านอาหารและเกษตรอินทรีย์ สุขภาวะของผู้สูงวัยในจังหวัดนนทบุรีและชลบุรี มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพการจัดการเรียนการสอนทางไกลของวิชาเอกส่งเสริมและพัฒนากิจกรรม 2) ศึกษารูปแบบการจัดการเรียนการสอนทางไกลที่สอดคล้องกับความต้องการของนักศึกษาวิชาเอกส่งเสริมและพัฒนากิจกรรม 3) ประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการจัดการเรียนการสอนทางไกลที่สอดคล้องกับความต้องการของนักศึกษาวิชาเอกส่งเสริมและพัฒนากิจกรรม

1.2 วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้รูปแบบการวิจัยแบบผสมผสาน โดยมีการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพร่วมกัน โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้แบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างนักศึกษาปริญญาตรี 147 ราย และจากประชากรนักศึกษาทั้งหมดในระดับปริญญาโท 188 ราย และปริญญาเอก 16 ราย การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพจากการจัดเวทีร่วมกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 28 ราย วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าสูงสุด ค่าต่ำสุด ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการวิเคราะห์เนื้อหา

1.3 ผลการวิจัย

ส่วนที่ 1 การศึกษาสภาพการจัดการเรียนการสอนทางไกล รูปแบบการจัดการเรียนการสอนทางไกล และประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการจัดการเรียนการสอนทางไกลที่สอดคล้องกับความต้องการของนักศึกษาวิชาเอกส่งเสริมและพัฒนากิจกรรม ประกอบด้วย

ตอนที่ 1 สภาพการจัดการเรียนการสอนทางไกลของวิชาเอกส่งเสริมและ พัฒนาการเกษตร

1) สภาพทั่วไป สภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจของนักศึกษา วิชาเอกส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร พบว่า นักศึกษาปริญญาตรี ร้อยละ 63.3 เป็นเพศชาย และร้อยละ 36.7 เป็นเพศหญิง นักศึกษาปริญญาโท ร้อยละ 65.4 เป็นเพศหญิง และร้อยละ 34.6 เป็นเพศชาย นักศึกษาปริญญาเอก ร้อยละ 75.0 เป็นเพศหญิง และร้อยละ 25.0 เป็นเพศชาย นักศึกษาปริญญาตรี มีอายุเฉลี่ย 34.64 ปี นักศึกษาปริญญาโทมีอายุเฉลี่ย 34.16 ปี และนักศึกษานิเทศศาสตร์มีอายุเฉลี่ย 44.56 ปี

2) บริบทเกี่ยวกับการเรียนการสอนทางไกลของนักศึกษา พบว่า นักศึกษาปริญญาตรี ร้อยละ 51.7 ศึกษาในหลักสูตรเกษตรศาสตรบัณฑิต (4 ปี) และร้อยละ 39.5 ศึกษาในหลักสูตรประกาศนียบัตร (2 ปี) มีผลสัมฤทธิ์ในการเรียนดังนี้ ร้อยละ 11.5 ได้เกรด H 1-5 ชุดวิชา ร้อยละ 17.7 ได้เกรด S 6-10 ชุดวิชา และร้อยละ 13.6 ได้เกรด U 1-5 ชุดวิชา โดยนักศึกษานิเทศศาสตร์ ร้อยละ 67.0 ศึกษาในแผนการจัดการศึกษา แผน ก1 มากที่สุด รองลงมา ร้อยละ 21.3 แผน ก2 และร้อยละ 11.7 แผน ก3 ผลสัมฤทธิ์ในการเรียนดังนี้ ร้อยละ 84.6 ได้เกรด A ร้อยละ 57.5 ได้เกรด A 3-4 ชุดวิชา ร้อยละ 45.2 ได้เกรด B+ 1-2 ชุดวิชา ร้อยละ 27.7 ได้เกรด B 1-2 ชุดวิชา โดยนักศึกษานิเทศศาสตร์ ร้อยละ 93.8 ศึกษาในแผนการจัดการศึกษา แผน ก1 มากที่สุด มีเพียงร้อยละ 6.2 ศึกษาในแผนการจัดการศึกษา แผน ก2 ผลสัมฤทธิ์ในการเรียนดังนี้ ร้อยละ 84.6 ได้เกรด A ร้อยละ 62.5 ได้เกรด A 3-4 ชุดวิชา ร้อยละ 18.8 ได้เกรด B+ 1-2 ชุดวิชา ตามลำดับ

ตอนที่ 2 รูปแบบการจัดการเรียนการสอนทางไกลที่สอดคล้องกับความต้องการ ของนักศึกษานิเทศศาสตร์และพัฒนาการเกษตร

2.1 รูปแบบการจัดการเรียนการสอนทางไกลในยุคปกติใหม่ของหลักสูตรต่างๆ

2.1.1 ด้านสื่อและกิจกรรมการจัดการเรียนการสอน

1) ด้านการศึกษาจากสื่อหลัก พบว่า นักศึกษาปริญญาตรี ร้อยละ 97.3 ใช้เอกสารการสอน นักศึกษาปริญญาโท ร้อยละ 98.9 ใช้แนวการศึกษาชุดวิชา นักศึกษาปริญญาเอกทั้งหมด ร้อยละ 100.0 ใช้แนวการศึกษาชุดวิชา

2) ด้านกิจกรรมชุดวิชา พบว่า นักศึกษาปริญญาตรี ร้อยละ 95.5 ใช้กิจกรรม 20 คะแนน มากที่สุด ร้อยละ 73.5 ใช้การอบรมประสบการณ์วิชาชีพ และร้อยละ 66.0 ใช้กิจกรรมการสอนเสริมแบบ ก3

2.1.2 ด้านการศึกษาจากสื่อเสริม พบว่า นักศึกษาปริญญาตรี ร้อยละ 89.8 ใช้การสอนเสริม นักศึกษาปริญญาโททั้งหมด ร้อยละ 100.0 ใช้การเรียนการสอนออนไลน์ ผ่าน Microsoft

Teams มากที่สุด นักศึกษาปริญญาเอกทั้งหมด ร้อยละ 100.0 ใช้การเรียนการสอนออนไลน์ ผ่าน Microsoft Teams

2.1.3 ด้านการศึกษาจากแหล่งค้นคว้าและแหล่งวิทยากรต่างๆ พบว่า นักศึกษาปริญญาโท ร้อยละ 98.9 ใช้แหล่งสารสนเทศจากอินเทอร์เน็ต นักศึกษาปริญญาเอกทั้งหมด ร้อยละ 100.0 ใช้แหล่งสารสนเทศจากอินเทอร์เน็ต

2.1.4 ด้านการเข้าร่วมกิจกรรมปฏิสัมพันธ์ พบว่า นักศึกษาปริญญาตรี ร้อยละ 85.0 เข้าร่วมการ สอนเสริม นักศึกษาปริญญาโททั้งหมด ร้อยละ 100.0 เข้าร่วมการเรียนการสอนออนไลน์ ผ่าน Microsoft Teams นักศึกษาปริญญาเอกทั้งหมด ร้อยละ 100.0 เข้าร่วมการประชุมนิเทศเชิงปฏิบัติการบัณฑิตศึกษา การสัมมนาเสริม การเรียนการสอนออนไลน์ ผ่าน Microsoft Teams เพื่อทดแทนการสัมมนาเสริมแบบเผชิญหน้า และการอบรมเข้มเสริมประสบการณ์มหาบัณฑิต

2.1.5 ด้านการสนับสนุน พบว่า นักศึกษาปริญญาตรี ร้อยละ 89.1 มีการลงทะเบียนมากที่สุด นักศึกษาปริญญาโท ร้อยละ 98.9 มีการลงทะเบียน และการจัดสอบ นักศึกษาปริญญาเอกทั้งหมด ร้อยละ 100.0 มีการให้คำปรึกษาทางวิชาการ การลงทะเบียน การศึกษาจากค้นคว้าเพิ่มเติม การจัดสอบ การติดต่อกับคณาจารย์ การติดต่อกับเจ้าหน้าที่สาขาวิชา และการติดต่อกับเจ้าหน้าที่มหาวิทยาลัย เท่ากัน

2.2 ความต้องการรูปแบบการจัดการเรียนการสอนทางไกลในยุคปกติใหม่ของหลักสูตรต่างๆ

2.2.1 ด้านสื่อและกิจกรรมการจัดการเรียนการสอน

1) **ด้านการศึกษาจากสื่อหลัก** พบว่า นักศึกษาปริญญาตรี นักศึกษาปริญญาโท และนักศึกษาระดับปริญญาเอก มีความต้องการด้านการศึกษาจากสื่อหลัก ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

2) **ด้านกิจกรรมชุดวิชา** พบว่า นักศึกษาปริญญาตรี มีความต้องการด้านกิจกรรมชุดวิชา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก

3) **ด้านการศึกษาจากสื่อเสริม** พบว่า นักศึกษาปริญญาตรี มีความต้องการด้านการศึกษาจากสื่อเสริม ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยต้องการการสอนเสริม อยู่ในระดับมากที่สุด นักศึกษาปริญญาโท มีความต้องการด้านการศึกษาจากสื่อเสริม ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยต้องการ การเรียนการสอนออนไลน์ ผ่าน Microsoft Teams และบทเรียนออนไลน์ บน E-learning อยู่ในระดับมากที่สุด นักศึกษาปริญญาเอกมีความต้องการด้านการศึกษาจากสื่อเสริม ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยต้องการ การเรียนการสอนออนไลน์ ผ่าน Microsoft Teams บทเรียนออนไลน์ บน e-Learning สื่ออิเล็กทรอนิกส์ออนไลน์ และเอกสารชุดความรู้ เป็นตำราและ/หรือหนังสือที่มหาวิทยาลัยจัดทำขึ้น หรือคัดสรรจากแหล่งวิทยากรภายนอก อยู่ในระดับมากที่สุด

4) **ด้านการศึกษาจากแหล่งค้นคว้าและแหล่งวิทยาการต่างๆ** พบว่า นักศึกษาปริญญาโท มีความต้องการด้านการศึกษาจากแหล่งค้นคว้าและแหล่งวิทยาการต่างๆ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยต้องการแหล่งสารสนเทศจากอินเทอร์เน็ต และเว็บไซต์ข้อมูลการเรียนการสอนระดับบัณฑิตศึกษา อยู่ในระดับมากที่สุด นักศึกษาปริญญาเอก มีความต้องการด้านการศึกษาจากแหล่งค้นคว้าและแหล่งวิทยาการต่างๆ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยต้องการแหล่งสารสนเทศจากอินเทอร์เน็ต เว็บไซต์ข้อมูลการเรียนการสอนระดับบัณฑิตศึกษา https://www.stou.ac.th/thai/grad_stdy/Masters และห้องสมุดออนไลน์ อยู่ในระดับมากที่สุด

2.2.2 ด้านการเข้าร่วมกิจกรรมปฏิสัมพันธ์ พบว่า นักศึกษาปริญญาตรี มีความต้องการด้านเข้าร่วมกิจกรรมปฏิสัมพันธ์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก นักศึกษาปริญญาโท และ นักศึกษาปริญญาเอก มีความต้องการด้านเข้าร่วมกิจกรรมปฏิสัมพันธ์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

2.2.5 ด้านการสนับสนุน พบว่า นักศึกษาปริญญาตรี มีความต้องการด้านการสนับสนุน ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก นักศึกษาปริญญาโท และ นักศึกษาปริญญาเอก มีความต้องการด้านการสนับสนุน ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

2.3 ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการเรียนการสอนทางไกลในยุคปกติใหม่ของหลักสูตรต่างๆ

2.3.1 ด้านสื่อและกิจกรรมการจัดการเรียนการสอน

1) **ด้านการศึกษาจากสื่อหลัก** พบว่า นักศึกษาปริญญาตรี และนักศึกษปริญญาเอก มีปัญหาในด้านการศึกษาจากสื่อหลัก ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก นักศึกษาปริญญาโท มีปัญหาในด้านการศึกษาจากสื่อหลัก ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง

2) **ด้านกิจกรรมชุดวิชา** พบว่า นักศึกษาปริญญาตรี มีปัญหาในด้านกิจกรรมชุดวิชา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก

3) **ด้านสื่อเสริม** พบว่า นักศึกษาปริญญาตรี และนักศึกษปริญญาเอกมีปัญหาในด้านการศึกษาจากสื่อเสริม ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก นักศึกษาปริญญาโท มีปัญหาด้านการศึกษาจากสื่อเสริม ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง

4) **ด้านการศึกษาจากแหล่งค้นคว้าและแหล่งวิทยาการต่างๆ** พบว่า นักศึกษาปริญญาโท มีปัญหาในด้านการศึกษาจากแหล่งค้นคว้าและแหล่งวิทยาการต่างๆ ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง นักศึกษาปริญญาเอก มีปัญหาในด้านการศึกษาจากแหล่งค้นคว้าและแหล่งวิทยาการต่างๆ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก

2.3.2 ด้านการเข้าร่วมกิจกรรมปฏิสัมพันธ์ พบว่า นักศึกษาปริญญาตรี มีปัญหาด้านการเข้าร่วมกิจกรรมปฏิสัมพันธ์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก นักศึกษาปริญญาโท มีความต้องการ

ด้านเข้าร่วมกิจกรรมปฏิสัมพันธ์ ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง นักศึกษาปริญญาเอกมีปัญหาในการเข้าร่วมกิจกรรมปฏิสัมพันธ์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

2.3.3 ด้านการสนับสนุน

นักศึกษาปริญญาตรี นักศึกษาปริญญาโท และนักศึกษาปริญญาเอกมีปัญหา ด้านการสนับสนุน ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก

ตอนที่ 3 ประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการจัดการเรียน การสอนทางไกลที่สอดคล้องกับความต้องการของนักศึกษาวิชาเอกส่งเสริมและพัฒนากาเรขตร

3.1 ความเหมาะสมของรูปแบบการจัดการเรียนการสอนทางไกลในยุคปกติใหม่ ของ หลัสูตร ต่างๆ

3.1.1 ด้านสื่อและกิจกรรมการจัดการเรียนการสอน

1) ด้านการศึกษาจากสื่อหลัก พบว่า นักศึกษาปริญญาตรี เห็นว่ามีความเหมาะสมด้านการศึกษาจากสื่อหลัก ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก นักศึกษาปริญญาโท และนักศึกษาปริญญาเอก เห็นว่ามีความเหมาะสมด้านการศึกษาจากสื่อหลัก ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

2) ด้านกิจกรรมชุดวิชา พบว่า นักศึกษาปริญญาตรี เห็นว่ามีความเหมาะสมในด้านการกิจกรรมชุดวิชาในภาพรวมอยู่ในระดับมาก

3) ด้านการศึกษาจากสื่อเสริม พบว่า นักศึกษาปริญญาตรี เห็นว่ามีความเหมาะสมในด้านการศึกษาจากสื่อเสริมในภาพรวมอยู่ในระดับมาก นักศึกษาปริญญาเอก เห็นว่ามีความเหมาะสมในด้านการศึกษาจากสื่อเสริม ในภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด

4) ด้านการศึกษาจากแหล่งค้นคว้าและแหล่งวิทยากรต่างๆ พบว่า นักศึกษาปริญญาโท และนักศึกษาปริญญาเอก เห็นว่ามีความเหมาะสมในด้านการศึกษาจากแหล่งค้นคว้าและแหล่งวิทยากรต่างๆ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก

3.1.2 ด้านการเข้าร่วมกิจกรรมปฏิสัมพันธ์ พบว่า นักศึกษาปริญญาโท และนักศึกษาปริญญาเอก เห็นว่ามีความเหมาะสมของ การเข้าร่วมกิจกรรมปฏิสัมพันธ์ ในภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด

3.1.3 ด้านการสนับสนุน พบว่า นักศึกษาปริญญาตรี เห็นว่ามีความเหมาะสมในด้านการสนับสนุน ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก นักศึกษาปริญญาโท และนักศึกษาปริญญาเอก เห็นว่ามีความเหมาะสมในด้านการสนับสนุน ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

3.2 ความเป็นไปได้ของรูปแบบการจัดการเรียนการสอนทางไกลในยุคปกติใหม่ ของ หลัสูตร ต่างๆ

3.2.1 ด้านสื่อและกิจกรรมการจัดการเรียนการสอน

1) **ด้านการศึกษจากสื่อหลัก** พบว่า นักศึกษาปริญญาตรี เห็นว่ามีความเป็นไปได้ในการศึกษาจากสื่อหลัก ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก นักศึกษาปริญญาโทและนักศึกษาระดับปริญญาเอกเห็นว่าเป็นไปได้ในการศึกษาจากสื่อหลัก ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

2) **ด้านกิจกรรมชุดวิชา** พบว่า นักศึกษาปริญญาตรี เห็นว่ามีความเป็นไปได้ในด้านกิจกรรมชุดวิชา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก

3) **ด้านการศึกษจากสื่อเสริม** พบว่า นักศึกษาปริญญาตรีและนักศึกษาระดับปริญญาเอกเห็นว่าเป็นไปได้ในด้านการศึกษจากสื่อเสริม ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก นักศึกษาปริญญาโท เห็นว่ามีความเป็นไปได้ในด้านการศึกษจากสื่อเสริม ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

4) **ด้านการศึกษจากแหล่งค้นคว้าและแหล่งวิทยาการต่างๆ** พบว่า นักศึกษาปริญญาโท เห็นว่ามีความเป็นไปได้ในด้านการศึกษจากแหล่งค้นคว้าและแหล่งวิทยาการต่างๆ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก นักศึกษาปริญญาเอกเห็นว่าเป็นไปได้ในด้านการศึกษจากแหล่งค้นคว้าและแหล่งวิทยาการต่างๆ ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

2.2.2 ด้านการเข้าร่วมกิจกรรมปฏิสัมพันธ์ พบว่า นักศึกษาปริญญาตรี เห็นว่ามีความเป็นไปได้ในเข้าร่วมกิจกรรมปฏิสัมพันธ์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก นักศึกษาปริญญาโทและนักศึกษาระดับปริญญาเอกเห็นว่าเป็นไปได้ในเข้าร่วมกิจกรรมปฏิสัมพันธ์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

2.2.5 ด้านการสนับสนุน พบว่า นักศึกษาปริญญาตรี เห็นว่ามีความเป็นไปได้ใน การสนับสนุน ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก นักศึกษาปริญญาโท และนักศึกษาระดับปริญญาเอกเห็นว่าเป็นไปได้ใน การสนับสนุน ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

ส่วนที่ 2 การศึกษารูปแบบการจัดการเรียนการสอนทางไกลที่สอดคล้องกับความต้องการของนักศึกษาวิชาเอกส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร

การจัดเวทีสนทนากลุ่มออนไลน์ ประกอบด้วย ผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้อง คณาจารย์ แขนงวิชาส่งเสริมการเกษตร และตัวแทนนักศึกษาระดับต่าง ๆ จำนวน 34 ราย พบว่า

1. ด้านสื่อและกิจกรรมการจัดการเรียนการสอน

การจัดการเรียนการสอนควรเป็นแบบผสมผสาน โดยจัดทั้งแบบเผชิญหน้าหรือออนไลน์ และแบบออนไลน์ ดังนี้

1.1 สื่อการสอน ควรมีความหลากหลายของรูปแบบสื่อ เอกสารการสอนที่เป็นสื่อสิ่งพิมพ์เป็นเล่ม คลิปเสียงอ่านหนังสือ คลิปวิดีโอสั้น เป็นต้น การออกแบบสื่อแต่ละชุดวิชาจะต้องตอบสนองกับ Learning outcome

1.2 กิจกรรม ควรมีการออกแบบกิจกรรมที่เป็นระบบ และรองรับนักศึกษาที่สามารถทำกิจกรรมออนไลน์ได้ และนักศึกษาที่ทำกิจกรรมแบบออฟไลน์ โดยออกแบบกิจกรรมให้สอดคล้องกับเอกสารการสอน โดยคำนึงถึง Active learning และ problem based learning และคณาจารย์จะมาให้ feedback โดยมีประเมินว่านักศึกษาเข้ามามีส่วนร่วมหรือไม่ นักศึกษามีส่วนร่วมในการ feedback กิจกรรมของเพื่อน

1.3 การศึกษาจากสื่อหลัก ได้แก่ เอกสารการสอน ประมวลสาระ และแนวการศึกษา

1.3.1 ระดับปริญญาตรี พบว่า เอกสารการสอนบางชุดวิชาหนา เอกสารหลุดง่าย นักศึกษาได้รับเอกสารล่าช้า ควรมีไฟล์เอกสารแต่ละชุดวิชาในรูปแบบ pdf ที่ส่งให้นักศึกษาได้ศึกษาก่อนที่จะได้รับเล่มเอกสาร เนื้อหาในแต่ละชุดวิชาค่อนข้างมาก

1.3.2 ระดับบัณฑิตศึกษา พบว่า นอกเหนือจากเอกสารประมวลสาระ รายชื่อสื่อคัดสรรมีจำนวนมาก ควรมีการสรุปเนื้อหาเป็นคลิปสั้นๆ เพื่อให้นักศึกษาเข้าใจได้ง่าย เช่น วิชาด้านสถิติวิจัย เป็นต้น

1.4 กิจกรรมชุดวิชา ได้แก่ การทำรายงาน และกิจกรรมผ่าน eLearning

ควรรออกแบบกิจกรรมที่เป็น Active learning และมีการวัดและประเมินผลตามแนวทางของ Active learning เพื่อให้นักศึกษาเกิดการคิดวิเคราะห์ ควรมีการชี้แจงเกณฑ์การให้คะแนนของกิจกรรมต่างๆ ให้นักศึกษาทราบอย่างชัดเจน มีการให้ feedback สำหรับการทำกิจกรรมเพื่อทบทวนความรู้ การออกแบบระบบให้สามารถตรวจคะแนนให้อัตโนมัติ

1.4.1 ระดับปริญญาตรี พบว่า หากมีการทำกิจกรรมในลักษณะคอร์สสอนออนไลน์สมบูรณ์แบบ จะช่วยให้นักศึกษาสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเองจากเอกสาร สื่อ และการทำกิจกรรม โดยระบบออนไลน์จะมีการตรวจและให้ feedback อัตโนมัติ โดยคณาจารย์สร้างความผูกพันกับนักศึกษาโดยการจัดสอนสดก่อนสอบ จะช่วยในการเรียนของนักศึกษาได้มากขึ้น ควรมีการให้ feedback หรือทำเฉลยให้นักศึกษาทราบถึงคำตอบที่ถูกต้อง

1.4.2 ระดับบัณฑิตศึกษา พบว่า ควรรออกแบบกิจกรรมที่ให้นักศึกษามีการคิดวิเคราะห์ การจัดกิจกรรมโดยเชิญผู้ทรงคุณวุฒิจากภายนอก และต่างประเทศมาแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นการให้นักศึกษาทำกิจกรรมกลุ่มร่วมกัน เช่น การจัดสัมมนาทางวิชาการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร

2. ด้านกิจกรรมปฏิสัมพันธ์

ควรมีการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรให้กับนักศึกษา เพื่อสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักศึกษา และอาจารย์กับนักศึกษา เป็นต้น การสื่อสาร การสร้างความสัมพันธ์ เป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยให้การเรียนประสบความสำเร็จ การดูแลในรูปแบบกลุ่มไลน์ กลุ่มเฟซบุ๊ก จะทำให้เกิดความผูกพัน ความใกล้ชิดกันมากขึ้น หลักสูตรควรมีการจัดกิจกรรมที่จะพบปะกัน นักศึกษาอย่างน้อย ภาคการศึกษาละ 1 ครั้ง

2.1 การปฐมนิเทศเชิงปฏิบัติการ การปฐมนิเทศนักศึกษาใหม่ แบ่งเป็น 2 ส่วน ได้แก่

2.1.1 ส่วนของมหาวิทยาลัย เป็นการแนะนำระบบการจัดการเรียน การบริการของหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง และการติดต่อ การให้ความรู้ในการสืบค้นข้อมูลในระดับบัณฑิตศึกษา การจัดทำคู่มือและวิดีโอที่แนะนำการเรียนการสอนของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

2.1.2 ส่วนของสาขาวิชา โดยสาขาวิชาต่างๆ ปรุมนิเทศการจัดการเรียนการสอนในแต่ละวิชา กิจกรรมที่นักศึกษาจะต้องดำเนินการในแต่ละชุดวิชา

2.2 การสอนเสริมหรือการสัมมนาเสริม และการสัมมนาในรูปแบบต่างๆ

ควรมีการจัดแบบผสมทั้งแบบเผชิญหน้าหรือออนไลน์ และแบบออนไลน์ เพื่อให้เกิดความหลากหลายในการจัดกระบวนการเรียนรู้ สร้างการมีปฏิสัมพันธ์ เน้นการจัดการเรียนรู้แบบ Active learning

2.2.1 ระดับปริญญาตรี การจัดศูนย์สอนเสริมสำหรับนักศึกษาปริญญาตรี ควรจัดให้มีสถานที่ๆ กระจายมากขึ้น และมีการแจ้งกำหนดการให้นักศึกษาทราบล่วงหน้า หากมีการจัดกิจกรรมที่สร้างปฏิสัมพันธ์กับคณาจารย์เหมือนกับการอบรมเข้มอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง จะทำให้นักศึกษามีการเรียนที่มีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น สามารถจบได้ภายในเวลาที่กำหนด เพราะมีแรงจูงใจในการเรียนเพิ่มมากขึ้น การจัดให้มีรายการ ติวด่วนกัวนเกษตร ในช่วงก่อนสอบจะช่วยนักศึกษาในการเตรียมตัวสอบ หากมีชุดวิชาเพิ่มขึ้นจะช่วยนักศึกษามากขึ้น

2.2.2 ระดับบัณฑิตศึกษา การเรียนการสอนออนไลน์ระดับปริญญาเอก มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์กับนักศึกษาค่อนข้างสูง และมีการเรียนร่วมกันระหว่างรุ่นพี่รุ่นน้อง เป็นสิ่งที่ดีมาก การสัมมนาเสริมแบบเผชิญหน้าหรือแบบออนไลน์ จะทำให้นักศึกษามีปฏิสัมพันธ์กันมากขึ้น มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้มากขึ้น นักศึกษารู้จักกันมากขึ้น และรู้จักคณาจารย์มากขึ้น

2.3 การอบรมประสบการณ์วิชาชีพ การจัดอบรมเข้มเสริมประสบการณ์วิชาชีพ ควรกลับไปจัดแบบเผชิญหน้า เพื่อให้นักศึกษามีการนำความคิดรวบยอดมาใช้ มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ มีเครือข่ายในการเรียนรู้

3. ด้านการสนับสนุน

3.1 การให้คำปรึกษาทางวิชาการ การลงทะเบียน หน่วยงานต่างๆ ของมหาวิทยาลัย จัดให้มีการบริการนักศึกษาในส่วนที่เกี่ยวข้อง มีการบริการให้คำปรึกษาแนะนำแก่นักศึกษาทั้งในระบบออนไลน์ และการติดต่อทางโทรศัพท์และมาพบที่มหาวิทยาลัย การประชาสัมพันธ์ช่องทางในการติดต่อสื่อสารกับมหาวิทยาลัยให้ทั่วถึง การสนับสนุนด้านการลงทะเบียน และการวางแผนการเรียนให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการเรียน ค่าใช้จ่าย และเวลา

3.2 การศึกษาจากค้นคว้าเพิ่มเติม สำนักบรรณการมีการอบรมออนไลน์และออนไลน์ ในการสืบค้นข้อมูล โดยทำในรูปแบบคลิวิดีไอสั้นๆ และ Infographic

3.3 การสนับสนุนการจัดการเรียนการสอน หน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น สำนักบัณฑิต สำนักวิชาการ สำนักเทคโนโลยีการศึกษา สำนักทะเบียนและวัดผล และหน่วยงานต่างๆ พร้อมทั้งจะสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนของคณาจารย์ และให้บริการบริการนักศึกษา

3.4 การเตรียมความพร้อมนักศึกษา ประกอบด้วย

3.4.1 ความพร้อมทางด้านทักษะดิจิทัล ได้แก่ การดูคลิปวิดีโอแนะนำ การศึกษาขั้นตอน การซักซ้อมการทดสอบ

3.4.2 ความพร้อมด้านจิตใจ สำคัญไม่แพ้ ความพร้อมด้านสื่อ เอกสาร หรือเทคโนโลยี ขอให้อาจารย์กับนักศึกษาสื่อสารกันให้มากขึ้น บ่อยขึ้น ก็จะเกิดความเข้าใจกันมากขึ้น สุดท้ายปัญหาต่างๆ ของนักศึกษาก็จะมีทางออก

3.4.3 การมีระบบที่เลี้ยง คอยดูแล ติดตาม ให้คำแนะนำ ช่วยแก้ปัญหา มี Backup ของหน่วยงานต่างๆ อย่างเป็นระบบ เช่น ศูนย์วิทยบริการและชุมชนสัมพันธ์

3.5 ด้านอื่นๆ เช่น การสอบภาษาอังกฤษ มหาวิทยาลัยจัดให้มีการสอบภาษาอังกฤษตามเกณฑ์ที่กำหนด และมีการจัดอบรมภาษาอังกฤษให้กับนักศึกษาที่สนใจในการเข้าร่วมอบรม

ส่วนที่ 3 การประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการจัดการเรียนการสอนทางไกลที่สอดคล้องกับความต้องการของนักศึกษาวิชาเอกส่งเสริมและพัฒนากษะ

1. การประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการจัดการเรียนการสอนทางไกลที่สอดคล้องกับความต้องการของนักศึกษาวิชาเอกส่งเสริมและพัฒนากษะระดับปริญญาตรี พบว่า ผู้ทรงคุณวุฒิเห็นส่วนใหญ่เห็นด้วยกับความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการจัดการเรียนการสอนทางไกลที่สอดคล้องกับความต้องการของนักศึกษาวิชาเอกส่งเสริมและพัฒนากษะ ระดับปริญญาตรีในระดับมากถึงมากที่สุด และความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิส่วนใหญ่มีความสอดคล้องกัน

2. การประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการจัดการเรียนการสอนทางไกลที่สอดคล้องกับความต้องการของนักศึกษาวิชาเอกส่งเสริมและพัฒนากษะระดับปริญญาโท พบว่า ผู้ทรงคุณวุฒิเห็นส่วนใหญ่เห็นด้วยกับความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการจัดการเรียนการสอนทางไกลที่สอดคล้องกับความต้องการของนักศึกษาวิชาเอกส่งเสริมและพัฒนากษะ ระดับปริญญาโทในระดับมากถึงมากที่สุด และความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิส่วนใหญ่มีความสอดคล้องกัน

3. การประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการจัดการเรียนการสอนทางไกลที่สอดคล้องกับความต้องการของนักศึกษาวิชาเอกส่งเสริมและพัฒนากษะ

ระดับปริญญาเอก พบว่า ผู้ทรงคุณวุฒิเห็นส่วนใหญ่เห็นด้วยกับความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการจัดการเรียนการสอนทางไกลที่สอดคล้องกับความต้องการของนักศึกษาวิชาเอก ส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร ระดับปริญญาเอกในระดับมากถึงมากที่สุด และความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิส่วนใหญ่มีความสอดคล้องกัน

2. อภิปรายผล

จากผลการวิจัย มีประเด็นที่ควรนำมาอภิปรายผลเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการเรียนการสอนทางไกลในยุคปกติใหม่ของหลักสูตรต่างๆ ดังนี้

2.1 ด้านสื่อและกิจกรรมการจัดการเรียนการสอน

2.1.1 ด้านการศึกษาจากสื่อหลัก พบว่า นักศึกษาปริญญาตรี นักศึกษาปริญญาโท และนักศึกษาปริญญาเอก มีความต้องการด้านการศึกษาจากสื่อหลัก ที่หลักสูตรต่าง ๆ ของวิชาเอก ส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรใช้เป็นหลักในการจัดการเรียนการสอน ได้แก่ เอกสารการสอนชุดวิชา ประมวลสาระชุดวิชา แนวการศึกษาชุดวิชา แผนกิจกรรมการศึกษาประจำชุดวิชา ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด แต่ในขณะเดียวกันยังพบว่านักศึกษานักศึกษาปริญญาตรี และนักศึกษาปริญญาเอก มีปัญหาในด้านการศึกษาจากสื่อหลัก ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลและการจัดเวทีสนทนากลุ่ม พบว่า ควรมีความหลากหลายของรูปแบบสื่อ โดยมีทั้งสื่อหลัก ได้แก่ เอกสารการสอนที่เป็นสื่อสิ่งพิมพ์เป็นเล่ม และสื่อเสริมที่หลักสูตรต่าง ๆ ของวิชาเอกส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรใช้เป็นสื่อเสริมในการจัดการเรียนการสอน ได้แก่ การเรียนการสอนออนไลน์ บทเรียนออนไลน์ ดีวีดีประจำชุดวิชา แอปพลิเคชัน MS team เป็นต้น นอกจากนี้ควรมีสื่ออื่นๆ เช่น คลิปเสียงอ่านหนังสือ คลิปวิดีโอสั้น เป็นต้น สำหรับการจัดการเรียนการสอน การออกแบบสื่อการเรียนรู้ที่หลากหลายเสริมสื่อหลัก คือ สื่อสิ่งพิมพ์ และสื่อเสริม ทั้งสื่อเสียง สื่อภาพ วิดิทัศน์ ที่หลากหลาย โดยในปัจจุบันสำนักเทคโนโลยีการศึกษาได้จัดทำสื่อในลักษณะเป็นคลิปสั้นๆ ประมาณ 5-7 นาที ตาม learning outcome เพื่อให้นักศึกษาเรียนรู้เป็นขั้นตอน รวมถึงการทำ Infographic เส้นทางการเรียนรู้ของนักศึกษา และสรุปการเรียนรู้ในแต่ละโมดูล การออกแบบสื่อแต่ละชุดวิชาจะต้องตอบสนองกับ Learning outcome นอกเหนือจาก learning style ของนักศึกษา เช่น การวิเคราะห์ การนำไปใช้ ปัจจุบันการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรต่างๆ ของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ได้มีการจัดการเรียนการสอนทั้งแบบออฟไลน์ (offline) หรือแบบออนไซต์ (on site) และแบบออนไลน์ (online) สอดคล้องกับ ปัญญา ศรีสวัสดิ์ฉิม (2554, น.87-90) ได้ศึกษา แนวทางการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนด้วยระบบไฮบริดสำหรับนักศึกษาระดับปริญญาบัณฑิตมหาวิทยาลัยหอการค้าไทย

พบว่า มหาวิทยาลัยควรพัฒนาองค์ประกอบต่าง ๆ ของการจัดการเรียนการสอนด้วยระบบไฮบริดให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น ทั้งองค์ประกอบทางเทคโนโลยีที่รองรับระบบองค์ประกอบของระบบ e-Learning และองค์ประกอบของการเรียนการสอนในชั้นเรียน โดยต้องมีการวางแผนและดำเนินงานร่วมกันอย่างจริงจังระหว่างผู้พัฒนาระบบ e-Learning นักออกแบบการเรียนการสอน (Instructional Designer) ผู้สอนหรือผู้ออกแบบเนื้อหา (Content Provider) และผู้ดูแลระบบเครือข่าย (Network Administrator) เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนด้วยระบบไฮบริดเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลยิ่งขึ้น

สำหรับข้อเสนอแนะในการพัฒนาสื่อหลัก ได้แก่ ควรปรับปรุงรูปแบบชุดวิชาให้เน้นดูของจริงจากสื่ออื่นๆ มากกว่าการอ่านจากเอกสารอย่างเดียว เนื้อหาแต่ละหน่วยไม่ควรซ้ำซ้อนกัน และควรลดเนื้อหาในแต่ละหน่วย/เรื่องลง โดยให้เหมาะสมกับพฤติกรรมผู้เรียนที่ต้องการ ในเนื้อหาเอกสารการสอน ควรมีช่องทางที่ลิงค์ไปหาสื่อเคลื่อนไหว เช่น QR code มากกว่าเป็นรูปภาพ และตารางแบบเดิมเพียงอย่างเดียว และควรจัดทำเป็น e-book ให้กับนักศึกษาที่ไม่ต้องการเป็นสิ่งพิมพ์ เช่น นักศึกษาอยู่ต่างประเทศ หรือ podcast ให้กับนักศึกษาที่ไม่ต้องการใช้วิธีการอ่าน สอดคล้องกับ สาวิตรี จุเจริญ (2554, น.93-97) ได้ศึกษาการศึกษารูปแบบการเรียนการสอนอีเลิร์นนิ่งที่เหมาะสมของ นักศึกษาระดับปริญญาตรี กรณีศึกษา : คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี พบว่า วิธีการสอนของคณะ เน้นใช้วิธีการบรรยาย ร้อยละ 37 และการทดลองหรือปฏิบัติการ ร้อยละ 19 สื่อที่เลือกใช้ในการถ่ายทอดเนื้อหาบทเรียน ประกอบไปด้วย สื่อข้อความและรูปภาพ ร้อยละ 39.67 สื่อเสียงพูดหรือเสียงประกอบ ร้อยละ 28.78 และสื่อภาพเคลื่อนไหว ร้อยละ 31.54 วิธีการปฏิสัมพันธ์ที่เลือกใช้ ได้แก่ การประชุมทางไกลผ่านวิดีโอ ร้อยละ 33 อีเมลล์ ร้อยละ 26 และกระดานสนทนา รูปแบบอีเลิร์นนิ่งที่เหมาะสมจึงคล้ายกับรูปแบบ Synchronous Collaboration และ Web Managed Course โดยจะเน้นการสอนด้วยวิธีการบรรยายและการมีปฏิสัมพันธ์แบบประสานเวลา

2.1.2 ด้านกิจกรรมชุดวิชา พบว่า นักศึกษาปริญญาตรี ร้อยละ 92.5 ใช้กิจกรรม 20 คะแนน ร้อยละ 73.5 ใช้การอบรมประสบการณ์วิชาชีพ และ ร้อยละ 66.0 ใช้กิจกรรมการสอนเสริมแบบ ก3 โดยการทำกิจกรรมดังกล่าวเป็นการประมวลความรู้ของนักศึกษา และฝึกให้นักศึกษามีการคิดเชิงวิเคราะห์และสังเคราะห์ โดยผ่านวิธีการในการเรียนรู้แบบร่วมมือและการเรียนร่วม ดังนั้น จึงควรออกแบบกิจกรรมที่เป็น Active learning และมีการวัดและประเมินผลตามแนวทางของ Active learning เพื่อให้ นักศึกษาเกิดการคิดวิเคราะห์ ควรมีการชี้แจงเกณฑ์การให้คะแนนของกิจกรรมต่างๆ ให้นักศึกษาทราบอย่างชัดเจน มีการให้ feedback สำหรับการทำกิจกรรมเพื่อทบทวนความรู้ การออกแบบระบบให้สามารถตรวจคะแนนให้อัตโนมัติ สอดคล้องกับ เขมณัญญ์ มิ่งศิริธรรม (2555) ได้ศึกษาเรื่อง การบูรณาการวิธีการเรียนแบบร่วมมือกับการเรียนร่วม พบว่า การบูรณาการวิธีการเรียนแบบร่วมมือ (Cooperative Learning) กับการเรียนร่วม (Collaborative Learning)

กลุ่มผู้เรียนจะศึกษาค้นคว้าและอาศัยประสบการณ์ของสมาชิก ในกลุ่มในการถ่ายทอดเนื้อหาและสร้างความรู้จากสังคม โดยการผสมผสานความรู้ใหม่กับความรู้เดิม ด้วยการค้นพบคำตอบด้วยตนเอง หรือผ่านกระบวนการกลุ่ม โดยสมาชิกในกลุ่มร่วมกันตรวจสอบผลงานหรือ ประเมินสมาชิกในกลุ่ม เพื่อให้แน่ใจว่าสมาชิกแต่ละคนมีการเรียนรู้และมีการเชื่อมโยงความคิดผ่านผู้เรียนกลุ่มต่างๆ ร่วมกับกิจกรรมการเรียนในสภาพจริง โดยการเรียนแบบร่วมกันถือเป็นการเรียนแบบตื่นตัว (Active Learning) และสอดคล้องกับทฤษฎีจิตวิทยา คีร์ทเธอร์ธาตา (2553, น.5-6) ได้ศึกษาการพัฒนาพฤติกรรมการเรียนและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาในการเรียนวิชาหลักการตลาดโดยการสอนแบบมีส่วนร่วม (Active Learning) พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาคทฤษฎี และทักษะการปฏิบัติวิชา 1101 หลักการตลาดระดับปริญญาตรีมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา เป็นไปตามเกณฑ์ของหลักสูตร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ พบว่า นักศึกษามีความสุข และสนุกสนานกับกิจกรรมที่จัดให้มีขึ้น นักศึกษาเรียนรู้ว่า ภาคทฤษฎี ที่ศึกษามาแล้ว หากมีการนำทักษะภาคปฏิบัติตามกิจกรรมเสนอแนะมาให้ผู้เรียนได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ และนำเสนอ เป็นสิ่งที่ทำให้นักศึกษามีความกระตือรือร้นเข้าใจในบทเรียน และสามารถจดจำได้ และสิ่งที่นักศึกษาปฏิบัติอยู่เป็นปกติในชีวิตประจำวันเกี่ยวกับหลักการตลาด จำเป็นต้องมีการศึกษาภาคทฤษฎี และฝึกปฏิบัติจนเกิดเป็นทักษะและความชำนาญจะช่วยให้ นักศึกษามีความรู้ ความเข้าใจ ทำให้ผลการสอบในครั้งหลังของนักศึกษาสูงกว่าการทดสอบในครั้งแรก นักศึกษามีพัฒนาการ การเรียนรู้วิชาหลักการตลาดได้ผลสัมฤทธิ์ตามหลักสูตรที่กำหนด สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างดียิ่งขึ้น และที่สำคัญอีกประการหนึ่งซึ่งผู้วิจัยพบจากการสอนแบบมีส่วนร่วม (Active Learning) คือ นักศึกษามีความสุข และสนุกไปกับกิจกรรมการจัดแผนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมด้วย

2.2 ด้านกิจกรรมปฏิสัมพันธ์

พบว่า นักศึกษาปริญญาตรี ส่วนใหญ่เข้าร่วมการสอนเสริม นักศึกษาปริญญาโท และปริญญาเอกทั้งหมด เข้าร่วมการเรียนการสอนออนไลน์ ผ่าน Microsoft Teams เข้าร่วมการประชุมนิเทศเชิงปฏิบัติการบัณฑิตศึกษา การสัมมนาเสริม การเรียนการสอนออนไลน์ ผ่าน Microsoft Teams เพื่อทดแทนการสัมมนาเสริมแบบเผชิญหน้า และการอบรมเข้มเสริมประสบการณ์ ซึ่งสอดคล้องกับการจัดเวทีสนทนากลุ่ม ที่ผู้เข้าร่วมสนทนาให้ข้อเสนอแนะว่า

1) *กิจกรรมที่ควรจัดแบบเผชิญหน้า* ได้แก่ (1) การปฐมนิเทศนักศึกษาใหม่ เพื่อสร้างการรับรู้เกี่ยวกับระบบการเรียนการสอนทางไกล และสร้างเครือข่ายระหว่างนักศึกษาคณาจารย์ และเจ้าหน้าที่สนับสนุน และ/(2) การอบรมประสบการณ์วิชาชีพฯ เพื่อเป็นการสรุปรวบยอดความรู้ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับกลุ่ม ทั้งนี้การจัดอบรมประสบการณ์วิชาชีพฯ อาจทำในลักษณะผสมผสานระหว่างออนไลน์และแบบเผชิญหน้าได้ เช่น การให้ออนไลน์ในช่วง 3 วันแรก (พิธีเปิด และกิจกรรมตามมอบหมาย) และการเผชิญหน้าในช่วง 2 วันสุดท้าย (นำเสนอผลงาน สาระสังสรรค์ และ

พิธีปิด) ซึ่งสอดคล้องกับ นงศ์ลักษณ์ รุ่งวิทย์ธร (2558, น.94) ศึกษาเรื่อง การศึกษาความเป็นไปได้ในการจัดการเรียนการสอนระดับบัณฑิตศึกษารูปแบบพิเศษ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช พบว่าการสอนแบบเผชิญหน้าก็ยังคงอยู่ เนื่องจากความยากง่ายและความซับซ้อนของเนื้อหา การเรียนการสอนแบบเผชิญหน้ายังคงมีความสำคัญในเชิงการสร้างความสัมพันธ์และสร้างเครือข่ายที่ไม่สามารถหาจากการเรียนทาง Online ทั้งนี้การเรียนแบบเผชิญหน้าถ้ามีมากเกินไปก็เป็นปัญหาสำหรับนักศึกษาที่อยู่ห่างไกลหรือไม่สะดวกในการมาสัมมนาแบบเผชิญหน้า มหาวิทยาลัยควรออกแบบหรือเพิ่มแนวทางช่วยเหลือให้โอกาสแก่นักศึกษากลุ่มนี้ โดยคณะกรรมการบริหารหลักสูตร และคณะกรรมการผลิตและบริหารชุดวิชาควรพิจารณาปรับเปลี่ยน หรือลดจำนวนชั่วโมงการสัมมนาแบบเผชิญหน้า โดยคำนึงถึงความเหมาะสมความยากง่ายของเนื้อหาวิชา สำหรับเรื่องการเรียนรู้ทาง Online เทคโนโลยีสารสนเทศปัจจุบันช่วยให้สามารถจัดการเรียนการสอนได้ง่ายและสะดวกขึ้น และมีสื่อที่ทุกคนสามารถเข้าถึงได้ เช่น Facebook, Line, Skype, Chat room เป็นต้น ส่วนการเรียนการสอนสามารถจัดทำเป็น VDO แล้ว Upload เพื่อให้นักศึกษาได้ศึกษาเป็นช่องทางในการเรียนรู้ อาจารย์สามารถใช้ช่องทางต่าง ๆ ช่วยให้เรียนได้ง่าย สำหรับอาจารย์ที่มีปัญหาในเรื่องการพิมพ์ไม่คล่อง ปัจจุบันมี Software ช่วยแก้ปัญหาได้ เช่น Voice Speak to text มาช่วยแปลงภาษาทำให้ง่ายและสะดวกขึ้น

2) กิจกรรมที่ควรจัดผสมผสานระหว่างออนไลน์และแบบเผชิญหน้า ได้แก่ การสอนเสริม การสัมมนาเสริม และการสัมมนาเข้ม ควรมีการจัดแบบผสมผสานทั้งแบบเผชิญหน้าหรือออนไลน์ และแบบออนไลน์ เพื่อให้เกิดความหลากหลายในการจัดกระบวนการเรียนรู้ สร้างการมีปฏิสัมพันธ์ การสร้างเครือข่าย มีการออกแบบกิจกรรมในการสอนเสริมหรือการสัมมนาเสริม และการสัมมนาเข้มควรเน้นในเรื่องปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักศึกษากับอาจารย์ และนักศึกษาด้วยกันเอง เน้นการจัดการเรียนรู้แบบ Active learning ที่นักศึกษาสามารถลงมือปฏิบัติและสร้างกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเอง การวิเคราะห์ ที่ตอบสนองต่อเป้าหมายการเรียนรู้ในแต่ละชุดวิชาได้เพิ่มมากขึ้น

ซึ่งสอดคล้องกับดวงพร ทรัพย์ลักษณ์ ชลาภรณ์ สุวรรณสัมฤทธิ์ นภาพรณ์ ปาลวัฒน์-วิไชย และอภิญา สนกนก (2557) จากการศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนอีเลิร์นนิ่งสำหรับการเรียนรู้ร่วมกันชุดวิชาสารัตถะวิถีและธรรมชาติของวิทยาศาสตร์สำหรับนักศึกษา ระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ที่ให้ข้อเสนอแนะว่า ในด้านการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผู้สอนควรจัดทีมเพื่อสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมปฏิสัมพันธ์ของนักศึกษา และช่วยชี้แนะช่วยเหลือเมื่อนักศึกษาต้องเผชิญอุปสรรคในการเรียนและทำกิจกรรม และสอดคล้องกับปัญญา ศรีสวัสดิ์ฉิม (2554, น.87-90) ได้ศึกษา แนวทางการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนด้วยระบบไฮบริดสำหรับนักศึกษาระดับปริญญาบัณฑิตมหาวิทยาลัยหอการค้าไทย พบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่มีพฤติกรรมการเรียนด้วย ระบบไฮบริดโดยใช้อุปกรณ์ iPad และ Notebook หรือ Netbook ที่

มหาวิทยาลัยหอการค้าไทยแจกให้เป็นอุปกรณ์ในการเข้าถึงระบบไฮบริด โดยมีการใช้งานองค์ประกอบในส่วนที่เป็นบทเรียน Power Point ใน e-Learning มากที่สุด นอกจากนี้ มีการใช้ My Choice Clicker ในชั้นเรียนพอสมควร นักศึกษามีความเห็นต่อประสิทธิภาพของการจัดการเรียนการสอนด้วยระบบไฮบริดโดยเฉลี่ยจัดอยู่ในระดับดีหรือสูงทุกด้าน

2.3 ด้านการสนับสนุน

พบว่า นักศึกษาปริญญาตรี มีปัญหาด้านการสนับสนุน ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านการจัดสอบ การให้คำปรึกษาทางวิชาการ การลงทะเบียน การศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม การติดต่อกับเจ้าหน้าที่มหาวิทยาลัย การติดต่อกับคณาจารย์ และการติดต่อกับเจ้าหน้าที่สาขาวิชา ตามลำดับ นักศึกษาปริญญาโท มีปัญหาในด้านการสนับสนุน ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ได้แก่ การลงทะเบียน การจัดสอบ การศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม การให้คำปรึกษาทางวิชาการ และการติดต่อกับคณาจารย์ นักศึกษาปริญญาเอกมีปัญหาในด้านการสนับสนุน ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ได้แก่ การลงทะเบียน การจัดสอบ การติดต่อกับคณาจารย์ และการติดต่อกับเจ้าหน้าที่สาขาวิชา การให้คำปรึกษาทางวิชาการ การศึกษาจากค้นคว้าเพิ่มเติม และการติดต่อกับเจ้าหน้าที่มหาวิทยาลัย ตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับข้อเสนอจากเวทีสนทนากลุ่ม ดังนี้ หน่วยงานต่างๆ ของมหาวิทยาลัยจัดให้มีการบริการนักศึกษาในส่วนที่เกี่ยวข้อง เช่น สำนักบัณฑิตศึกษา สำนักวิชาการ สำนักเทคโนโลยีการศึกษา สำนักทะเบียนและวัดผล ศูนย์วิทย์พัฒนาฯ มีการบริการให้คำปรึกษาแนะนำแก่นักศึกษาทั้งในระบบออนไลน์ โดยผ่านเว็บไซต์ของหน่วยงาน และระบบออนไลน์ ผ่านคู่มือ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ คลิปวีดีโอแนะนำผ่านช่องทางสื่อสารต่างๆ และการติดต่อทางโทรศัพท์และมาพบที่มหาวิทยาลัย การประชาสัมพันธ์ช่องทางในการติดต่อสื่อสารกับมหาวิทยาลัยให้ทั่วถึง การสนับสนุนด้านการลงทะเบียน และการวางแผนการเรียนให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการเรียน ค่าใช้จ่าย และเวลา ซึ่งสอดคล้องกับ นงศ์ลักษณ์ รุ่งวิทย์ธร (2558, น.97) ศึกษาเรื่อง การศึกษาความเป็นไปได้ในการจัดการเรียนการสอนระดับบัณฑิตศึกษารูปแบบพิเศษ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช พบว่า มหาวิทยาลัยควรทบทวนระบบการสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนให้ครอบคลุมทุกด้าน ได้แก่ (1) ทรัพยากรบุคคล 1) ควรพิจารณาความเหมาะสมระหว่างจำนวนบุคลากรสนับสนุนกับภาระงานที่ปฏิบัติ 2) อัตราค่าตอบแทนและรายได้ที่เหมาะสมกับระยะเวลาการปฏิบัติงานและภาระที่รับผิดชอบ และ 3) ปรับปรุงระเบียบหรือแนวปฏิบัติที่ก่อให้เกิดปัญหาในการปฏิบัติงานของแต่ละกระบวนการงาน (2) ทรัพยากรในส่วนของโครงสร้างพื้นฐานและวัสดุอุปกรณ์ ได้แก่ 1) เทคโนโลยีสารสนเทศที่เอื้อต่อการเรียนการสอนและมีคุณภาพ 2) อุปกรณ์ที่ใช้สนับสนุนการจัดการเรียนการสอนและสื่อสื่อดิจิทัลที่มีเพียงพอ ทันสมัยและพร้อมใช้งาน และ 3) ห้องประชุม/สัมมนาที่เหมาะสมและทันสมัย (3) งบประมาณ ได้แก่ 1) ทบทวนอัตราค่าลงทะเบียนให้ครอบคลุมกิจกรรมการจัดการเรียนการสอน

3. ข้อเสนอแนะ

3.1 ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

3.1.1 ด้านสื่อและกิจกรรมการจัดการเรียนการสอน

1) สื่อการสอน

ทั้งในระดับปริญญาตรี และระดับบัณฑิตศึกษาควรมีความหลากหลายของรูปแบบสื่อ ที่อาจารย์ผู้รับผิดชอบชุดวิชาและนักเทคโนโลยีการศึกษาประจำชุดวิชา ควรร่วมกัน ออกแบบระบบการสอนที่หลากหลาย เช่น เอกสารการสอนที่เป็นสื่อสิ่งพิมพ์ คลิปเสียง คลิปวิดีโอ สั้นๆ รวมถึงการทำ Infographic เส้นทางการเรียนรู้ของนักศึกษา เพื่อการเรียนรู้ในแต่ละโมดูล การออกแบบสื่อแต่ละชุดวิชาจะต้องตอบสนองกับ Learning outcome ของแต่ละชุดวิชาเป็นหลัก นอกเหนือจาก learning style ของนักศึกษา เนื้อหาแต่ละหน่วยไม่ควรซ้ำซ้อนกัน และควรลดเนื้อหาในแต่ละหน่วย/เรื่องลง โดยให้เหมาะสมกับพฤติกรรมผู้เรียนที่ต้องการ ในเนื้อหาเอกสารการสอน ควรมีช่องทางที่ลิงค์ไปหาสื่อเคลื่อนไหว เช่น QR code มากกว่าเป็นรูปภาพ และตาราง แบบเดิม เพียงอย่างเดียว ควรจัดทำเป็น e-book ให้กับนักศึกษาที่ไม่ต้องการเป็นสิ่งพิมพ์ เช่น นักศึกษาที่อยู่ต่างประเทศ หรือ podcast ให้กับนักศึกษาที่ไม่ต้องการใช้วิธีการอ่าน

2) กิจกรรม

(1) ระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยควรสนับสนุนให้แต่ละหลักสูตรเสนอทางเลือกให้กับนักศึกษาในการทำกิจกรรมตามความพร้อมของนักศึกษา เช่น การทำกิจกรรมในลักษณะออฟไลน์ และการทำกิจกรรมในลักษณะคอร์ส ออนไลน์สมบูรณ์แบบโดยทำกิจกรรมโดยระบบออนไลน์จะมีการตรวจและให้ feedback อัตโนมัติ ควรมีการให้ feedback หรือทำเฉลยให้นักศึกษาทราบถึงคำตอบที่ถูกต้อง เพื่อช่วยในการเรียนรู้ของนักศึกษา และควรจัดให้มีกิจกรรมจัดสอนสดก่อนสอบเพื่อสร้างความผูกพันกับนักศึกษา

(2) ระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยควรสนับสนุนให้มีการออกแบบกิจกรรมที่ให้นักศึกษามีการคิดวิเคราะห์ การจัดกิจกรรมโดยเชิญผู้ทรงคุณวุฒิจากภายนอก และต่างประเทศมาแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็น การให้นักศึกษาทำกิจกรรมกลุ่มร่วมกัน เพื่อให้นักศึกษานำความรู้ที่ได้มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้

3.1.2 ด้านกิจกรรมการปฏิสัมพันธ์

1) กิจกรรมที่ควรจัดแบบเผชิญหน้า ได้แก่

(1) การปฐมนิเทศนักศึกษาใหม่ เพื่อสร้างการรับรู้เกี่ยวกับระบบการเรียนการสอนทางไกล และสร้างเครือข่ายระหว่างนักศึกษา คณาจารย์ และเจ้าหน้าที่สนับสนุน

(2) การอบรมประสบการณ์วิชาชีพฯ เพื่อเป็นการสรุปประมวลความรู้รอบยอด ทั้งนี้การจัดอบรมประสบการณ์วิชาชีพฯ อาจทำในลักษณะผสมผสานระหว่างออนไลน์และแบบ

เผชิญหน้าได้ เช่น การให้ออนไลน์ในช่วง 3 วันแรก (พิธีเปิด+กิจกรรมตามมอบหมาย) และการเผชิญหน้าในช่วง 2 วันสุดท้าย (นำเสนอผลงาน+สาระสังสรรค์+พิธีปิด)

2) *กิจกรรมที่ควรจัดผสมผสานระหว่างออนไลน์และแบบเผชิญหน้า* ได้แก่ การสอนเสริม การสัมมนาเสริม และการสัมมนาเข้ม ควรมีการจัดแบบผสมผสานทั้งแบบเผชิญหน้าหรือออนไลน์ เพื่อให้เกิดความหลากหลายในการจัดกระบวนการเรียนรู้ สร้างการมีปฏิสัมพันธ์ การสร้างเครือข่าย มีการออกแบบกิจกรรมในการสอนเสริมหรือการสัมมนาเสริม และการสัมมนาเข้มควรเน้นในเรื่องปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักศึกษากับอาจารย์ และนักศึกษาด้วยกันเอง เน้นการจัดการเรียนรู้แบบ Active learning ที่นักศึกษาสามารถลงมือปฏิบัติและสร้างกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเอง การวิเคราะห์ ที่ตอบสนองต่อเป้าหมายการเรียนรู้ในแต่ละชุดวิชาได้เพิ่มมากขึ้น

ทั้งนี้ ในระดับปริญญาตรี ควรมีการจัดการสอนเสริมแบบออนไลน์ทุกรายวิชา เพราะสะดวกในการเข้าเรียน และทำให้กระตือรือร้นในการเรียน และหากมีการสอนเสริมแบบเผชิญหน้า ควรจัดศูนย์สอนเสริมให้กระจาย เพื่อเปิดโอกาสให้นักศึกษาสามารถเดินทางมาเข้ารับการสอนเสริมได้ เพื่อช่วยให้นักศึกษาได้รับความรู้เพิ่มเติมในทิศทางที่ดีขึ้น สามารถสร้างความเข้าใจในเนื้อหาวิชา ที่นักศึกษาอาจมีข้อสงสัย ได้มีปฏิสัมพันธ์ร่วมกับอาจารย์ผู้สอน

3.1.3 ด้านการสนับสนุน

1) *การให้คำปรึกษาทางวิชาการ การลงทะเบียน* หน่วยงานต่างๆ ของมหาวิทยาลัยจัดให้มีการบริการนักศึกษาในส่วนที่เกี่ยวข้อง เช่น สำนักบัณฑิตศึกษา สำนักวิชาการ สำนักเทคโนโลยีการศึกษา สำนักทะเบียนและวัดผล ศูนย์วิทย์พัฒนาฯ มีการบริการให้คำปรึกษาแนะนำแก่นักศึกษาทั้งในระบบออนไลน์ โดยผ่านเว็บไซต์ของหน่วยงาน และระบบออฟไลน์ ผ่านคู่มือสื่ออิเล็กทรอนิกส์ คลิปวิดีโอแนะนำผ่านช่องทางการสื่อสารต่างๆ และการติดต่อทางโทรศัพท์และมาพบที่มหาวิทยาลัย การประชาสัมพันธ์ช่องทางในการติดต่อสื่อสารกับมหาวิทยาลัยให้ทั่วถึง

2) *การศึกษาจากค้นคว้าเพิ่มเติม* สำนักบรรณการมีการอบรมออนไลน์และออนไลน์ในการสืบค้นข้อมูล โดยทำในรูปแบบคลิปวิดีโอสั้นๆ และ Infographic

3) *การเตรียมความพร้อมนักศึกษา* ประกอบด้วย (1) ความพร้อมทางด้านทักษะดิจิทัล ได้แก่ การดูคลิปวิดีโอแนะนำ การศึกษาขั้นตอน การซักซ้อมการทดสอบ (2) ความพร้อมด้านจิตใจ โดยหน่วยงานต่างๆ สื่อสารกับนักศึกษาให้มากขึ้น

4) *การมีระบบพี่เลี้ยง* คอยดูแล ติดตาม ให้คำแนะนำ ช่วยแก้ปัญหา มี Backup ของหน่วยงานต่างๆ อย่างเป็นระบบ เช่น ศูนย์วิทย์บริการและชุมชนสัมพันธ์

5) *ด้านอื่นๆ* เช่น การสอบภาษาอังกฤษ มหาวิทยาลัยจัดให้มีการสอบภาษาอังกฤษตามเกณฑ์ที่กำหนด และมีการจัดอบรมภาษาอังกฤษให้กับนักศึกษาที่สนใจในการเข้าร่วมอบรม

3.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

3.2.1 ควรศึกษาเปรียบเทียบความคิดเห็น และความพึงพอใจของนักศึกษาและผู้เกี่ยวข้องต่อรูปแบบการจัดการเรียนการสอนทางไกลแบบออนไลน์ แบบเผชิญหน้าหรือออนไลน์ และแบบผสมผสาน

3.2.1 ควรศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ในการเรียนของนักศึกษาต่อรูปแบบการจัดการเรียนการสอนทางไกลแบบออนไลน์ แบบเผชิญหน้าหรือออนไลน์ และแบบผสมผสาน

3.3.3 ควรศึกษาการวิจัยการพัฒนาสื่อเสริม หรือสื่อประกอบการเรียนการสอน หลักสูตรต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับความต้องการของนักศึกษาที่ เช่น การจัดสื่อแบบ ออนไลน์ (Online) ออฟไลน์ (Offline) เป็นต้น

